

Nr B 150

Av herr **Alexanderson m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i rättegångsbalken m. m.*

I propositionen nr B 26 har Kungl. Maj:t föreslagit ändring i rättegångsbalken m. fl. lagar av innebörd, att häradsrätternas sammansättning i brottmål skall regleras i princip i överensstämmelse med vad som 1957 antagits för rådhusrätternas del. I anledning härav vilja vi framhålla följande.

Förhållandena vid häradsrätter och rådhusrätter skilja sig i så väsentliga avseenden från varandra, att ett rent likformighetskrav icke är tillräcklig grund för den föreslagna reformen. I varje fall bör här beaktas att det gäller en djupgående omgestaltning av lekmannainslaget i våra landsdomstolar, vilket icke tillräckligt framhållits under förarbetena. I fråga om rådhusrätterna gällde det att utöka lekmannainslaget, här är det fråga om att inskränka det. Den specifika svenska häradsnämnden, som har mycket gamla traditioner inom svenskt rättsväsende och visat sig äga stor livskraft ännu i våra dagar, bör icke bli föremål för en sådan omstöpning utan mera ingående överväganden än som här skett.

Det synes oss uppenbart, att en nämnd på sju till nio personer innebär en helt annan plattform för lekmännens deltagande i rättsskipningen än en nämnd på tre personer. Den person- och lokalkännedom, som tillföres domstolen genom nämnden, mister givetvis en stor del av sitt värde genom den kraftiga reduceringen av antalet. Även om det möjligen kan göras gällande, att en nämnd på tre personer lättare skulle kunna ena sig och därigenom bestämma domslutet, så torde det i praktiken vara så, att en mindre nämnd har svårare att göra sig gällande mot den fackutbildade domaren än en större nämnd, som känner med sig styrkan av en enhällig lekmanuuppfattning. Endast en församling av den nuvarande nämndens storlek kan göra anspråk på att, då den är helt eller så gott som enhällig, representera det allmänna rättsmedvetandet. Härtill kommer ytterligare en viktig synpunkt. En större nämnd betyder i förhållande till parterna i rättegångsmålen en annan bakgrund för domstolen, som härigenom på ett särskilt sätt kommer att representera en i det allmänna rättsmedvetandet förankrad rättsskipning.

Det kan icke göras gällande, att de mål som nu skulle överföras till en mindre nämnds kompetensområde, skulle vara av ringa betydelse. I själva verket rör det sig, såsom av propositionen framgår, om ca $\frac{3}{4}$ av de mål,

som nu handläggas vid häradsrätterna. Visserligen gäller det i stor utsträckning trafikmål av olika slag, medan den återstod, som skulle handläggas med full nämnd, såvitt angår brottmålen skulle till större delen bestå av mål om stölder och andra förmögenhetsbrott, men det torde knappast finnas fog för ett påstående, att den förra gruppen är mindre krävande att bedöma än den senare, genomsnittligt sett. Trafikmålen kanske av fackdomaren betraktas som rutinmässiga och föga intressanta men de föranleda ofta frihetsstraff och äro av stor vikt för vederbörande parter. De äro dessutom speciellt lämpade för lekmannelementets medverkan.

Dessa synpunkter i fråga om ett så viktigt led i det svenska rättsväsendet borde oundvikligen kräva ett övervägande i större sammanhang. Stadsdomstolsutredningen, som framlagt förslaget, har också uttalat att betänkligheter kunna inställa sig inför en så genomgripande reform med hänsyn till häradsnämndens traditioner och djupa förankring i vårt rättsväsen. Uppgivna praktiska fördelar ha emellertid ansetts väga så tungt, att dessa betänkligheter fått vika. De praktiska fördelarna begränsa sig dock till en eventuell besparing av några dagtraktamenten för nämndemän samt intresset av att nämndemannauppdraget icke blir så betungande att svårigheter uppstå att rekrytera häradsnämnderna med lämpliga personer. De sistnämnda svårigheterna äro likväl okända i varje fall på den egentliga landsbygden, där nämndemannauppdraget alltjämt anses som ett eftersträvansvärt förtroendeuppdrag.

Enligt vad som antytts kommer inom kort att till omprövning upptagas frågan om någon jämkning nedåt av den fulltaliga nämndens antal. Det för domförhet fastställda antalet kan sålunda tänkas bli nedsatt till sex eller fem. Därest detta projekt efter vederbörliga utredningar genomföres synes ännu mindre skäl finnas för att nu genomföra den i propositionen föreslagna ändringen. Frågan om nämndens storlek i olika mål bör sålunda komma under bedömande i ett sammanhang.

Under åberopande av det anförda och av den opinion från häradsrätterna själva, som kommit till uttryck i häradshövdingeföreningens yttrande, få vi därför hemställa,

att propositionen nr B 26 måtte av riksdagen avslås.

Stockholm den 2 juli 1958

Erik Alexanderson

J.-A. Arvidson

Nils Theodor Larsson

J. Kronstrand

Rudolf Boman

Ebbe Ohlsson

Jon N. Jonsson